

NEMLÉTEZŐ, KIGONDOLT ALAKOK?

Hans Werner Richter, *Di Besiegten* (A legyőzöttek) írója, azok közül a háború utáni német írók közül való akik őszintén, nyíltan tárták fel a jelent. Utóbb eltávolódott ugyan a jelenkortől, emlékek felé fordult, majd második könyvével utópiába merült, mégis úgy emlegették, mint a *Gruppe 47* nevű haladószellemű irodalmi csoport vezetőjét.

Új regénye, *Linus Fleck oder der Verlust der Würde* (Linus Fleck avagy az elveszített méltóság) bizonyos szempontból visszatérés a régi tárgykörhöz. Ebben a regényben ismét Nyugat-Németország háború utáni életéről, a fekete piacról, a pénzügyi reformokról, a gazdasági föllendülésről és az új fegyverkezésről ír. Ebben a korban él a regény főalakja, Linus Fleck. Nem rossz ember, de túlságosan alkalmazkodó, kissé jellemtelen és puha. Újságíró, kiszolgál minden sikeres mozgalmat, így hát megbecsülik. Karrierjéért azonban „méltóságának elvesztésével” fizet. Úgyesebb, furfangosabb pályatársai túljártak az eszén, legyőzik.

Richter a következő megjegyzést biggyesztette a könyv elejére: „A regény hősei nemlétező, kigondolt alakok. Ha valaki mégis találva érzi magát, a vélt hasonlatosságot a kor típusai okozzák... Egyébként azok, akik találva érzik magukat, valóban előfordulnak a regényben”.

Die Bücher-Kommentare azt írja az új könyvről, hogy nem nevezhető korunk jellegzetes alkotásának. Richter prózájából nem hiányzik ugyan a gunyorosság, sem a társadalmi szatírához feltétlenül szükséges erkölcsi állásfoglalás, de — teszi föl a kérdést a beszámoló írója — valóban jellegzetesnek tekinthető-e Linus Fleck? Később megállapítja, hogy Richter túlságosan egyszerűsítette a karrierhajhász újságíró életének hátterét. A regény riport-ízű, túlon túl közel áll a valósághoz. Linus Fleck nem típus, sorsa magában álló eset.

Kissé akadémikus hangú ez a megállapítás, főleg azok számára, akik a legújabb németországi eseményekben egy tipikusan egészségtelen, sőt gyógyíthatatlan állapot gyümölcseit látják.

„A SZÁMÚZETÉS SOHASEM ÉR VÉGET”

Időszerű társadalmi regény *Hans Sahl: Die Wenigen und die Vielen* (Kevesek és sokak) című új könyve, amelyről a *Monat* számol be. Ez az életrajzi regény Georg Kobe — lényegében Sahl — sorsáról szól, arról, hogyan látja önmagát és életét egy New Yorkban élő német emigráns. A cselekmény a háború harmadik évével kezdődik, amikor Kobe — öt országgal a háta mögött — Amerikába érkezik. Közvetlenül egy emigráns gyűlésre visz el bennünket az író, egy terembe, amelynek bejárata fölött azoknak az íróknak a neve van felírva, akiknek könyvei odahaza máglyára kerültek. A pódiumon amerikai zászló díszel. „Bolondok és próféták, hitvitázók, és írástudók gyűltek itt össze, üldözöttek, bántalmazottak, azok, akik az emberiség pártszolgálatában öregedtek és ösztültek meg, akiket a Föld egyik feléből kiűdöztek, de még mindig buzgólkodnak, még mindig tiltakoznak — csupa legyőzött hadvezér, akik azt szeretnék bebizonyítani, hogy stratégiájuk mindenkellenére helyes volt”

Mire a könyv végére érünk, Kobe négy évvel öregebb, a háború véget ért, Hiroshima romokban hever és a hajdani menekültek hajóra szállnak, hogy az új és — amint hiszik — újjászületett Németország szolgálatába álljanak. Kobe a hajó lépcsőjéig kíséri régi barátnőjét és — New Yorkban marad.

„Mert tudta, hogy a számúzetés sohasem ér véget, soha ebben az életben. Az ő emigrációja már nem függ országoztól, lelkiállapottá vált, életformává, passzív ellenállássá egy olyan világgal szemben, amely erőszakból és az erőszak ellen használt erőszakból, mozgalmakból és ellenmozgalmakból áll.”

Kobe a számúzetésben föleleveníti múltját, gyermekkorát, a végzetes 1933. esztendő, menekülését a határon túlra, fogságba esését Franciaországban, emlékeket idéz és rögzít, maplójegyzetekkel hidalja át az időszakokat és múltjának zűrzavarából kiemelkedik a német fasizmus szörnyalákja.

A kritikusok nincsenek egészen megelégedve Sahl új könyvével, a *Monat* is úgy véli, hogy a könyvben túlsok az esszé-elem és kevés a közvetlenhangú elbeszélés. „Úgy látszik — írja a *Monat* kritikusa —, maga Sahl is érzi, mennyire tehetetlen ezzel az infernális témával szemben. Egyhelyütt ugyanis ezt írja: Elegendő maga az a tény is, hogy az egészet átértük: Miért kellene fölserölnünk keserű tapasztalataink kémiai alkotóelemeit is?”

VÉGET ÉR A KRITIKA URALMA AZ AMERIKAI KÖLTÉSZETBEN?

Marc Shapiro, a Pulitzer-díjas amerikai költő, a *New York Times* december 13-i számában támadást intézett a modernista, úgynevezett kritikus amerikai költészet ellen. Kirohanását egy új irodalmi mozgalom előjelének tekinthetjük. A támadás a T. S. Eliot, Erzsébet Pound, Marianne Moor, Paul Valéry, V. B. Yates és mások által évszázadunk második és harmadik évtizedében meghonosított költészet ellen irányul, amelyet időközben — főképpen Amerikában — általában a modern költészet szinonímájává avattak. Shapiro, aki melleleg a nebraskai egyetem irodalmi tanszékén a költészetet adja elő, éppen az ellen küzd, hogy az úgynevezett kritikus költészetet kizárólagossá tegyék az amerikai egyetemen. Itt ugyanis a modern költészet cégére alatt külön tárggyá tették a „kritikus költészetet”.

„Ez a költészet valószínűleg az egyetlen, amelyet keletkezéseivel és létével egyidejűleg *kell* előadni — állapítja meg Shapiro. — Márpedig az a művészet, amelyet kikülvilágiaknak kell előadni, mielőtt még valóban élvezni tudnánk, mindenképpen beteg. A modernizmus hívei —, hogy támogassák és igazolják ezt a gyengécske költészetet — a kritikában keresnek menedéket. A modern irodalmi bírálat a legveszedelmesebb irodalmi komplexum, ami valaha létezett. S ezeknek a bírálatoknak az írói — furcsa — maguk a költők, a költemények szerzői, vagy azok a költők, akik maguk is aláírták a „klasszikus” iskola kiáltványát. Semmivel sem kevésbé obszkurusak, mint az a költészet, amit védeni akarnak... Bárki, aki a „kritikus költészetet” tanítja, előadja — tudja, hogy hidegen hagyja a hallgatókat, még akkor is, ha az előadó világosan látja a dolgok háttérét. Ennek az állapotnak egyetlen előnye van, éspedig az, hogy ezer meg ezer előadó jut kenyérhez a college-okban. Nagy, egészséges költészetnek nincs szüksége bírálatra. A kritika a filozófia egyik ága, s csak ritkán irodalom. Korunkban — sem az egyik, sem a másik. A modern bírálat egy maroknyi, hatalomra vágyó író propagandaeszköze.

— Mi a célja ennek a költészetnek? — kérdi Shapiro, majd így válaszol: „Mindenekelőtt a kulturális ortodoxia megszilárdítása. A politikában népellenes valami az ortodoxia... az irodalomban a romanticizmus ellen fordul, megtagad olyan költőket is, mint Blake, Lawrence és Whitman, s mindenkit, aki entellektüell-ellenes és „optimista”.

Shapiro megállapítja, hogy az igazi költőket, közöttük D. H. Lawrence-t, Dylan Thomast és Robert Frostot nem a hivatalos kritika, hanem az olvasóközönség ismerte el előbb. Az új amerikai költőnemzedék pedig — állapítja meg Shapiro —, éppen ezeket a költőket követi. Amerikában — folytatja — éppen most van keletkezében egy új, anti-modernisztikus költészet, az őszinteség, az emberi érzések poézise, s ha még nyers, tanulatlan és itt-ott hisztérikus is, nem baj, ezt az árat meg kell fizetnünk azért, hogy a kritika egy egész nemzedéken át uralkodott a költészetben.

